

tácia, za ktorou stojí i bohatú životnú skúsenosť autora. Zvlášť pozoruhodné sú tie kapitoly práce, v ktorých sa vysvetľujú podmienky existencie náboženstva, najmä v podmienkach socializmu. (Často je to pocit strachu zo smrti, pocit krivdy a bezmocnosti, strach z vojny atď.)

Keď tu upozorňujeme na knižočku *O víre v boha*, tak to robíme z dvoch dôvodov: vidíme v nej hodnotný príspevok k úspechom našej ateistickej propagandy a dobrý príklad popularizačnej a propagandistickej práce. (ak)

● O VÝVOJI JAZYKA. Okrem podstaty, vnútornej štruktúry jazyka a okrem jeho funkcií v procese odrazu skutočnosti a funkcie v spoločnosti je vývoj jazyka (včítane jeho vzniku a event. zánik) jedným zo základných problémov všeobecnej lingvistiky. Skúmať vnútorné vzťahy všetkých stránok jazyka je úlohou filozofickej teórie jazyka. Úspechy filozofickej teórie jazyka do značnej miery opäť podmieňujú skúmanie dielových stránok jazyka.

Jedným z hlavných úspechov filozofie je objavenie dialektickej povahy materiálnej skutočnosti; z toho vyplýva nutnosť používať dialektickú metódu vo výskume každého druhu. V. Skalička* ju využíva v plnej miere. Nepochybne práve dialektická metóda mu umožňuje vidieť problematiku vývoja jazyka podstatne zložitejšie a prehľadnejšie než štátnym iným a pomáha mu v kritike ohraničenosti ich koncepcií. Jednako, ako v úvode ku svojej práci autor uvádza, nekládol si dosiahnuť definitívne riešenia, ale chcel iba „ukázať na niektoré črty jazykového vývoja, ktoré majú všeobecnejšiu platnosť a ktoré nás môžu priblížiť k chápaniu jazykového vývoja vôbec“.

Prvým princípom jazykového vývoja je dialektika premenlivosti a stálosti jazyka. Druhým základným princípom vývoja jazyka je dialektika zákonitosti a náhody zmien jazyka. V oblasti tvorenia slov sa uplatňuje dialektika konkrétnosti a abstraktnosti. Ako o možnom faktore vo vývoji jednotlivých jazykov uvažuje autor o rozdieli základných (častých) a zvláštnych (menej častých) fonémach. V oblasti skúmania vplyvu historického vývoja spoločnosti na vývoj jazyka poukazuje V. Skalička na „striedavé uplatnenie diferenciácie a integrácie“, pričom jednak „vznikajú a zanikajú ja-

zyky, jednak vznikajú a zanikajú dialekty“. V úvodnej stati svojej práce — *O tzv. jazykoch primitívnych* — autor sa kriticky vyrovnáva s náhľadmi, podľa ktorých jazyky ľudských kolektívov, stojacich na nízkom stupni spoločenského vývoja, kvalitatívne sa líšia od jazykov pokročilejších národov. V. Skalička prichádza k záveru, že tzv. primitívne jazyky sa líšia od jazykov vyvinutých národov len kvantitatívne.

Štúdie k problému vývoja jazyka sú napísané sviežim, stručným a prehľadným spôsobom. B. V.

● JE OSUD ČLOVEKA PREDMETOM FILOZOFIE? To je problém, ktorý známy poľský filozof Adam Schaff zaujímavo rieši v sérii článkov uverejnených v týždenníku *Przeгляд kulturalny*.* V polemike proti novopozitivismu, považujúcemu podobné problémy za pseudoproblémy a filozofiu, ktorá ich rieši, za nevedeckú, dokazuje, že marxistická filozofia v súčasnom období nemá nechávať nezodpovedané ani otázky tohto druhu. Vysvetľujúce teoretické základy socialistického humanizmu, zaoberá sa v jednom článku vzťahom spoločnosti a jednotlivca a podrobuje kritike existencionalistickú koncepciu individua.

Pozoruhodná je najmä argumentácia autora, pomocou ktorej dokazuje, že riešenie ľudskej problematiky je v marxistickej filozofii tradičiou. „To, že novopozitívisti žiadali celú problematiku etiky napísať na konto strát v rubrike pseudoproblémov, nesvedčí vôbec o zbytočnosti tejto problematiky, ale skôr o ohraničenosti novopozitivismu, ktorý ako myšlienkový smer vyznačuje sa tým, že maximum istoty v sebe a apodiktícnosť tvrdení spája s minimom skutočných a trvalých výdobytkov“ — konštatuje autor. „Omyl v úvahách je zrejmy. V tomto prípade ide o problémy odlišné od tých, ktorými sa zaoberá napríklad metodológia prírodovedy, avšak z toho nevyplýva, že ide o pseudoproblémy alebo o neopodstatnené otázky... Inak povedané: vo filozofii môžu vystupovať rozličné otázky, na ktoré dávame rozličné zdôvodnené odpovede, odpovede rôzneho stupňa obecnosti a rôznej pravdepodobnosti pravdivosti, čo závisí od nadobudnutých poznatkov v danej oblasti vedy. Keď akumulácia tejto vedy dosahuje určité hranice, keď sa tvrdenia dajú

* V. Skalička, *Vývoj jazyka*, Praha 1960, 111.

* Adam Schaff, *Filozofia człowieka*, *Przeгляд kulturalny* 1961, č. 9 a ďalšie.

overiť metódami konkrétnej špeciálnej vedy, problém sa zásadne dostáva mimo kompetencie filozofa a stáva sa problémom špeciálnej vedy. Práve tak odpadávajú a odpadávajú naďalej jednotlivé problémy a celé odvetvia špeciálnych vied od voľakedy spoločného pňa filozofie... Tak smiešne, ako sú pokusy určitých existencializujúcich filozofov, ktorí zakazujú filozofii zaoberať sa problematikou patriacou z druhej strany do rámca konkrétnych vied o prírode (čo by viedlo v konečnom dôsledku k vylúčeniu ontologickej a gnozeologickej problematiky), smiešne sú tiež pokusy tých filozofov, čo by chceli pod vplyvom novopozitivismu dostať za hranice filozofie celú tradičnú problematiku etiky, ako aj sprevádzajúce ju problémy indivídua a jeho osudu."

Vďaka takémuto obsahu a zameraniu článok A. Schaffa je nielen kritikou nebezpečných idealistických názorov, ale i príspevkom k odstráneniu nejasností, pokiaľ ide o predmet filozofie. (ak)

● O POKROKOVÝCH TRADÍCIÁCH ANTIKY. Inštitút Nemeckej akadémie vied pre grécko-rímsky starovek začal vydávať sériu menších populárnych prác týkajúcich sa pokrokových tradícií antického staroveku s nadpisom *Lebendiges Altertum (Živý starovek)*. Tieto práce sú určené čo najširšej verejnosti. Prvý zväzok tejto edície — G. M. Hartmann *Der Materialismus in der Philosophie der griechisch-römischen Antike (Materializmus vo filozofii grécko-rímskej antiky)*, Akademie Verlag, Berlín 1959, strán 49 — je venovaný pokrokovému odkazu antického materializmu.

Hartmannova práca nemá nijaké väčšie nedostatky. No niekde i pri tejto populárnej forme by sa žiadalo trochu viac. Nie je možné napr. tak jednoznačne zaradiť eleatov k materialistom, ako zasa na druhej stránke nepoukázať na niektoré nedôslednosti napr. Empedoklovo materializmu. Sotva asi bude mať nejaký úžitok nezaväznený človek z jednoduchej konštatovania, že Aristoteles podrobil kritike Platonovo učenie o ideách, keď sa mu o tomto učení takmer nič nepovedalo. Tým aj V. kapitola so sľubným nadpisom *Materializmus vo boji s idealizmom* vyznieva takmer naprázdno, pretože podstata gréckeho idealizmu, predovšetkým Platonovoho, nie je vysvetlená. Na druhej strane však treba vyzdvihnúť tú skutočnosť, že autor na mnohých miestach osobitne poukazuje na určité vzťahy, ako aj na pod-

statné rozdiely medzi antickým a dialektickým materializmom. Že konečne autor dobre pozná názory klasikov marxizmu-leninizmu na antickú filozofiu a hodne z nich ťaží pri svojom výklade, svedčí ne jeden citát z nich.

Hartmannova knižička aj napriek týmto menším nedostatkom iste splní svoje poslanie podať z marxistického hľadiska stručný populárny prehľad antického materializmu, jedného z najväčších odkazov antickej kultúry európskemu ľudstvu. J. Šp.

● NOVODOBÉ PROBLÉMY SČÍTANIA OBYVATELSTVA. Autori publikácie (Fajfr, Jureček, Ullmann, *Sčítání lidu, domů a bytů*, Státní úřad statistický, Praha 1960, 202 strán), vydané v súvislosti s uskutočnením sčítania ľudu, domov a bytov v marci 1961, zapodieávajú sa celým radom praktických i teoretických otázok, spojených s touto významnou akciou. V popredí ich záujmu je najmä nastolenie novej koncepcie sčítania, ktorá predpokladá získať faktový materiál umožňujúci štúdium životnej a kultúrnej úrovne obyvateľstva. Aj v socialistických krajinách si sčítanie ľudu zachováva cieľ zistiť k určitému časovému termínu základné demografické charakteristiky o každej osobe tvoriacej obyvateľstvo štátu. No okrem toho musí sčítanie zabezpečiť vyčíslenie i ďalších potrebných údajov a dáť a ich spracovanie tak, aby sa stalo základným zdrojom informácií o tom, ako ľudia žijú, ako sa mení spôsob ich života pod vplyvom ekonomického a technického rozvoja i pod. Ak bol prv hlavným predmetom sčítania obyvateľstva človek ako výrobca, ako pracovná sila, dostáva sa do popredia pri novších sčítaniach človek ako spotrebiteľ a užívateľ toho, čo národné hospodárstvo pre neho vytvorilo.

Zabralo by veľa miesta, keby sme z množstva nadhodených problémov chceli čo i len v hlavných črtách vyznačiť dôležitejšie myšlienky jednotlivých častí práce. Globálne vzaté rozoberajú autori v tomto diele nasledovné okruhy otázok: Vznik moderného sčítania ľudu a jeho vývin na území nášho štátu; funkcia sčítania ľudu, najmä v socialistických štátoch; obyvateľstvo, jeho regionálne rozmiestnenie, zloženie podľa pohlavia, veku a rodinného stavu, kultúrny stav obyvateľstva; ekonomické charakteristiky a klasifikácia obyvateľstva, jeho triedenie podľa účasti v spoločenskej práci, podľa povolania, zdroja obživy a triednej príslušnosti; fertilita žien a význam jej zisťova-